

PRZEKONAĆ (29) *vb pf*

Wszystkie samogłoski jasne.

inf przekonać (15). ◇ *fut 3 sg* przekonã (1). ◇ *3 pl* przekonają (1). ◇ *praet 2 sg m* -eś przekonãł (1). ◇ *3 sg m* przekonãł (3). ◇ *3 pl m pers* przekonali (2). *subst* przekonaly (1). ◇ *plusq 3 sg m* był przekonãł (1). ◇ *con 2 sg m* byś przekonãł (1). ◇ [*pass praet 3 sg n* przekonãło się.] ◇ *part praet act* przekonãwszy (3).

Sł stp notuje, Cn s.v. przekonywam kogo, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) i XVIII w.

1. Pokonać, zwyciężyć; frangere Mącz (18) :

przekonać kogo (2): Piotr święty który go [Szymona czarnoksiężnika] był iuŝz (we) wŝchodnich kráinach przekonãł/ y ludziom fałŝze iego y zdrãdę odkrył/ przeŝtrzegãł Rzymiány/ áby wiáry zdrãdliwey iego náuce nie dawáli. *SkarŻyw* 600. *Cf przekonać kogo czym.*

przekonać kogo czym (1): Sákrámentarzã iákim cudem [ŝw. Antoni] przekonãł. *SkarŻyw* 545.

Przen [co] (3) : á ferce y myŝl W.K.M. iŝ iest ná oney ŝkále álbo opoce vgruntowána/ przeciwko ktorey brony Piekielne nigdy nic nie przemogã/ áni iey przekonáią/ żadnym obyczáiem ná ich ŝtronę náchylone być niemogło: zá co my vŝtãwicznie Panu Bogu dziãkujemy. *WujJud* B; [I my moczyne wierzymy yze dzýŝzieiŝy nyeprzyaczielye thej pannÿ [...] prawdy ŝczyryÿ, wedlya prorocztwa, a obiethnÿcze bozÿ, nycz nyeprekonayã [...] *ArgWykład* 38/123].

a) Przewyciężyć życiowe trudności [co] (2) :

Zwrot: »przekonać trudność« (1): Emergere ex aliquo negotio, Wyprãwić/ Wyplieść fie, przekonać nieyákã trudność. *Mącz* 218c.

Szereg: »przekonać a zwyciężyć« (1): Frangere morbum et vincere, Przekonãć á zwyciężyć niemoc. *Mącz* 135c.

a. Pokonać w dyskusji; udowodnić błędność czyjejs opinii; arguere Vulg, Cn; confutare, convincere, deprehendere,prehendere, revincere Cn (6) :

przekonać kogo (5): wŝtãpił ná tẽż mizernã Stolicę Euty chius który o zmartwychwŝtãniu ciãł náŝlych/ błãdliwie náuczãł/ y Kŝięgi piŝãł: Ktore⁸⁰ Grzegorz S.Wielki/ bẽdãc tãm od Pelãgiuŝa Papieŝã poŝlem/ przed Cefarzem przekonãł *SkarJedn* 392; *SkarŻyw* 372; *LatHar* 164; Abowiem Biŝkup ma być bez przygány/ [...] któryby ŝię trzymał wiernych ŝłow ktore ŝã wedle náuki/ iŝby mogł nápominãć przez zdrowã náukę/ y przekonãć tych którzy ŝię przeciwiãią. *WujNT Tit* 1/9; *GrzegRóżn Cv*.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): ábo ieŝliby dowiedli iákã perŝonę być ktoraby nie byŝã Bogiem/ ábo Synem Boŝym/ tedy nas mogã przekonãć/ że my możemy pomieŝzãnie confufe o Bogu mowić/ okrom Synã Boŝego *GrzegRóżn Cv*.

Zwrot: »Pismem Świętym, [ŝłowem boŝym] przekonać [co]« (1): [*Saskowie odpowiedzieli*]: Nieznamy ielŝcŝe tego po ŝobie/ áby náŝze wyznãnie wiáry kto miaŝ ŝtrofowãć/ á piŝmem ŝwiãtym przekonãć/ y owŝzem to znamy że iest wedŝug piŝmã ŝwiãtego wczynione y ŝpiŝãne *BielKron* 208v; [Wiẽc inŝze podobne ŝpruchy ŝłowu Boŝemu przeciwyne ktorych w ŝcriptorzech papieŝkich peŝno: Iŝz przyczynę dáły/ w Máteriey tãkiej cokolwiek przypominieć: á to ŝię nie tylko nie minęło/ ále y Słowem BOŝym przekonãło. *ArtTanat av*].

b. Przelamać opór, zmusić do uległości (7) :

przekonać kogo (3): iáko fię niewłtydzim Cefarzu/ iłz nád Chrześciany gory mieć/ á iednego łtárułzka przekonać y ná nálze myfli tákimi mękámi y mocá włzytká/ przywieść nie możem? *SkarŻyw* 274; [szatanie] nie tylko kościolá ták wielkiego/ ták łzerokiego/ ták pełnego/ ták wltáwicznego zwalczyć nie możelz: ále y częłto gęłto iedney pánienczkiey przekonaćieś nie mogł. *ReszPrz* 7, 7.

przekonać co (4): *CzechRozm* 3; A przedłię Heretycki vpor przekonać fię nie da *SkarJedn* 94; Gdy ták długo łtátku ich przekonać on niezbożnik nie mogł: o pułnocy ściąg ie w ciemney wieży kazál. *SkarŻyw* 131, 369.

W przén (2) : Trudno też ma łumnienie iego przekonać/ y łerce ku ktorey rzeczy zbáwienney przywieść/ iefli tego Bog łam w nim nie łpráwi. *CzechRozm* 3; Nie tylko wywody/ ále y cudá zákámiáłości Heretyckiey nie pomogá. rozum ich łáčno przekonać: ále woley y vporu nieprzełomilz. *SkarŻyw* 369.

2. Skłonić do przyznania komus racji (1) : Abyś ty/ iefli cię przełzłe łłowá y wywody nie przekonały/ z tego coć ielzczę powiem mogł być zbudowány. *CzechRozm* 201.

3. Udowodnić winę przed sądem [w tym: kogo (5)] (6) : Bo wrzędowi niegodzi fię onych imáć/ ktorzi iáką ośiádłóść máią: áżby byli práwem przekonáni. [...] Ale y przekonawłzy [*Deinde victoria parta*] iáko wiele przekázy do dochodzenia te^{go} coś práwem wygrał? *ModrzBaz* 141.

przekonać czym (4): Tegoż roku żydá w Krákwie łpalono przekonawłzy go piłmem/ ktory wiele przeciw ciáłu Bożemu mowił. *BielKron* 405v. Cf »prawem przekonać«.

Zwrot: »prawem przekonać« (3): Brutus Trybunat hámował połpolłtwo y towarzyszá Sycyniufá/ mowiąc: iż nie godzi fie żadnego tráćić poki go práwem nie przekona kto. *BielKron* 109, 196; Abo iáko drudzy dlužnicy w wiązánia w dobrá łwe niedopułzczáią/ tym/ ktorzy ie práwem przekonáli. *CzechRozm* 232v.

Szereg: »przekonać i osądzić« (1): A kto ich przeciw práwom ich przekonać y ofądzić może/ ktore ták łami łobie vkowáli *CzechEp* 61.

4. Ukończyć, wykonać; perficere, perpetrare Mącz [co] (2) :

Szeregi: »przewieść i przekonać« (1): Nisi perfecta re, de me non conquiesti, Pirwyś nie odpoczinał áliżeś to przewiódł y przekonał co mnie należało. *Mącz* 341d.

»wypełnić albo przekonać« (1): Perpetrato bello, Wypełniwłzy álbo przekonawłzi wojnę. *Mącz* 284c.

5. Przeżyć, przetrwać; explere, proferre Mącz [co] (2) :

Zwrot: »żywot przekonać« (1): Proferre beatam vitam usque ad rogam, Żywot łwoy aż do łmierci łortunnie przekonać. *Mącz* 124a.

Szereg: »przekonać, przetrwać« (1): Annos ducentos explere, Dwie łcie lat przekonać/ Przetrwác/ Albo dwie łcie lat zupełnie mieć. *Mącz* 304c.

Synonimy: **1.** przełomić, przemoc, zwalczyć, zwyciężyć; **a.** przedysputować; **3.** osądzić, skazać; **4.** sprawić, wykończyć, wypełnić; **5.** przetrwać, przeżyć.

Formacje współrdzene cf KONAC.

Cf **PRZEKONANIE, PRZEKONANY**

